

**GENEL KURUL
KARAR**

AHMET ALTUNTAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası	: 2015/19616
Karar Tarihi	: 17/5/2018
Başkan	: Zühtü ARSLAN
Başkanvekili	: Burhan ÜSTÜN
Başkanvekili	: Engin YILDIRIM
Üyeler	: Serdar ÖZGÜLDÜR Serruh KALELİ Osman Alifeyyaz PAKSÜT Recep KÖMÜRCÜ Nuri NECİPOĞLU Hicabi DURSUN M. Emin KUZ Hasan Tahsin GÖKCAN Kadir ÖZKAYA Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Raportör	: Akif YILDIRIM
Raportör Yrd.	: Zehra GAYRETLİ
Başvurucular	: 1. Ahmet ALTUNTAŞ 2. Asker AKIN 3. Mehmet Tahir ÜRÜT
Vekili	: Av. Orhan ALPHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari para cezasının iptali isteminin aksi ispat edilemeyen karinelere yararlanılarak reddedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 15/12/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2015/19617 ve 2015/19619 numaralı bireysel başvuru dosyalarının 2015/19616 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmemiştir.

7. İkinci Bölüm tarafından 4/4/2018 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, Batman'ın Merkez ilçesi İkiztepe köyü sınırları içinde bulunan bir kısım tarım arazisinin belirli oranlarda malikidirler.

10. Başvurucuların maliki oldukları tarım arazilerinde 17/9/2013 tarihinde anız yakıldığının tespit edildiği gerekçesiyle her bir başvuru adına maliki oldukları tarım arazisinin büyüklüğüne göre belirlenen 3.366 TL, 10.642 TL ve 3.535 TL tutarında idari para cezaları işlemi uygulanmıştır.

11. Başvurucular tarafından söz konusu idari para cezasına ilişkin işlemlerin iptal edilmesi talebiyle Batman İdare Mahkemesinde dava açılmıştır. Başvurucular dilekçelerinde; çok sayıda tarım arazisinin yan yana bulunduğu dikkat çekerek herhangi bir arazide başlayan yangının rüzgârın etkisiyle diğer arazilere sıçradığını, kendi arazilerindeki yangının da bu şekilde meydana gelmiş olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular ayrıca; ekilen mısırların tarım makinesi yardımıyla hasat edilmesi sırasında bazı mısır koçanlarının makine içine girmeden saman koçanları arasına karışabildiğini, bu durumu bilen ve geri kalan mısır koçanlarını bulup satmak isteyen çocukların yöresel bir alışkanlık olarak mısır koçanlarını ateşe verdiklerini ve bu şekilde çıkan yangının kısa sürede yayılabildiğini ifade etmişlerdir.

12. Batman İdare Mahkemesinin 19/9/2014 ve 31/12/2014 tarihli kararlarıyla davaların reddine hükmedilmiştir. Kararların gerekçesinde; tarım arazilerinde her zaman gerçekleştirilebilen anız yakma eyleminde anızı bizzat yakan kişinin idare tarafından tespit edilmesi olanağının bulunmadığı, anızı bizzat yakan kişinin tespit edilememesi sonucu idari yaptırım uygulanmaması hâlinde ise tarım arazisinin veriminin yok olmasına, çevre kirliliğine ve yangınlara sebebiyet verileceği, dolayısıyla anız yakma eyleminin yaptırımsız kalmaması amacıyla anızı yakan kişinin taşınmazın maliki konumunda bulunan başvurucular olduğunun kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Gerekçeli kararların ilgili kısımları şöyledir:

"Yukarıda anılan mevzuat hükümleri uyarınca; tarım alanlarında anız yakılmasının yasak olduğu, ancak valiliklerin kontrolü ile anız yakılmaya izin verilebileceği, söz konusu izin olmaksızın anız yakılması halinde ise, anız yakanlara idari para cezası verileceği anlaşılmaktadır.

Buna göre, anız yakılması nedeniyle idari para cezasının "anız yakanlara" verileceği anlaşıldığından, anız yakılan taşınmazın maliki olan davacıya idari para cezası verilip verilemeyeceğinin tespiti gerekmektedir.

(...)

Cezaların şahsiliği ilkesi gereğince, idari para cezasına konu olan fiil kim tarafından işlenmiş ise, ceza sorumluluğunun da o kişiye ait olması gerekmektedir. Bununla birlikte; tarım arazilerinde her zaman gerçekleştirilebilme olanağı bulunan anız yakma eyleminde, **anızı yakan kişinin idare tarafından bilinmesine olanak bulunmamaktadır.** Anızı bizzat yakan kişinin tespit edilmemesi halinde idari yaptırım uygulanmaması durumunda, tarım arazisinin veriminin yok olmasına, çevre kirliliği ve yangınlara sebebiyet veren anız yakma eyleminin yaptırımsız kalacağı açıktır. Bu nedenle, **"anız yakanlar" ifadesinin; çocuğunu gönderip anızı yaktranlar, çevre tarlalarda başlayan anız yangınının kendi tarlasına geçeceğini bildiği halde hiçbir girişimde bulunmayarak sessiz kalanlar vb., tarlasında anız yakılmasına açık ya da örtülü olarak rıza gösterenleri de kapsadığının kabulü gerekmektedir.**

(...)

Olayda, davacının maliki olduğu 185 ve 206 parsel sayılı taşınmazda bulunan anızın yakıldığına tespit edildiği ve Batman il merkezine 2-3 km ve köy meskûn alanı içerisindeki olay mahalline gidildiğinde, yakan kişiye ait herhangi bir bulguya rastlanılmadığı görülmekle birlikte, davacı tarafından da, köy meskûn alanında maliki olduğu taşınmazının yakıldığı yönünde herhangi bir ihbar, suç duyurusu vb. başvuruda bulunulmaması karşısında, **anızı yakan kişinin ancak suçüstü halinde yakalanabileceği, bunun da yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda mümkün olmadığı hususu göz önünde bulundurulduğunda, anızı yakan kişinin taşınmazın maliki olan davacı olduğunun kabulü gerekmektedir.**" (Vurgulamalar Anayasa Mahkemesince yapılmıştır.)

13. Başvurucuların itirazı üzerine Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesinin 23/3/2015, 28/4/2015 ve 11/5/2015 tarihli kararları ile mahkeme kararlarının usul ve hukuka uygun olduğu belirtilerek hükmün onanmasına karar verilmiştir.

14. Başvurucuların karar düzeltme talebi, aynı Bölge İdare Mahkemesinin 7/10/2015 ve 27/10/2015 tarihli kararları ile reddedilmiştir.

15. Başvurucular 15/12/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun ek 1. maddesinin (c) bendi şöyledir:

"Anız yakılması, çayır ve mer'aların tahribi ve erozyona sebebiyet verecek her türlü faaliyet yasaktır. Ancak, ikinci ürün ekilen yörelerde valiliklerce hazırlanan eylem plânı çerçevesinde ve valiliklerin sorumluluğunda kontrollü anız yakmaya izin verilebilir."

17. 2872 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (1) numaralı bendinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanununun ek 1 inci maddesinin (c) bendine aykırı olarak anız yakanlara her dekar için 20 Türk Lirası idarî para cezası verilir. Anız yakma fiilinin orman ve sulak alanlara bitişik yerler ile meskûn mahallerde işlenmesi durumunda ceza beş kat artırılır.

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

18. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), suçluluk karinelerine ve ispat yüküne ilişkin olarak ilkeler belirlemiştir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında korunan masumiyet karinesi (a) mahkemelerin kişinin suç işlediği varsayımından başlamamalarını, (b) ispat yükünün iddia makamına ait olmasını ve (c) her türlü şüpheden sanığın yararlandırılmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda ispat yükümlülüğünün iddia makamından savunmaya devredilmesi kural olarak masumiyet karinesi ihlal edecektir (*Telfner/Avusturya*, B. No: 33501/96, 20/3/2001, § 15).

20. AİHM; *Salabiaku/Fransa* (B. No: 10519/83, 7/10/1988) başvurusunda, fiilî veya hukukî karinelerin her hukuk sisteminde bulunabileceğini, Sözleşme'nin kural olarak bu karineleri yasaklamadığını ifade etmiştir. Ancak AİHM, taraf devletlerin ceza kanunlarıyla ilgili olarak bu meselede belli sınırlar içinde kalması gerektiğini vurgulamaktadır. AİHM'e göre 6. maddenin (2) numaralı fıkrası, sadece mahkemeler tarafından usul kurallarının uygulanması sırasında saygı göstermekten ibaret bir güvence içermemektedir. Dahası, 6. maddenin (2) numaralı fıkrasında geçen "*hukuka uygun olarak*" ibaresi iç hukuka referansla yorumlanamaz. Bu şekildeki bir yorum, yasama organının mahkemelerin doğal değerlendirme yetkisini kaldırma ve masumiyet karinesini özünden yoksun bırakma hususunda serbest olması sonucunu doğuracaktır. Böylesi bir durumun adil yargılanma hakkını ve özellikle masum sayılma hakkını koruma altına almak suretiyle hukuk devletinin temel bir ilkesini güvenceye bağlayan 6. maddenin amaç ve hedefleriyle uzlaştırılması mümkün değildir. Bu nedenle 6. maddenin (2) numaralı fıkrası, ceza kanunlarında düzenlenen hukukî ve fiilî karinelere de kayıtsız değildir. Söz konusu fıkra, devletlerin bu karineleri ihtilaf konusu meselenin önemini dikkate alan ve savunma tarafının haklarını gözeterek makul çerçevelerle sınırlamasını gerektirir (*Salabiaku/Fransa*, § 28).

21. AİHM, Sözleşmecı devletlerin ceza kanunlarına karine dercederken davanın konusunun önemi ile savunma tarafının hakları arasında adil bir denge kurma yükümlülüğü altında bulduklarını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle AİHM'e göre başvuru ile ulaşılmak istenen meşru amaç arasında makul bir orantının var olması gerekir (*Janosevic/İsveç*, B. No: 34619/97, 23/7/2002, § 101).

22. AİHM, *Pham Hoang/Fransa* (B. No: 13191/87, 25/9/1992) başvurusunda varsayma dayalı olarak mahkûmiyet kararı verilmesinin masumiyet karinesini ihlal ettiğine ilişkin şikâyeti değerlendirmiştir. Olayda yasa dışı yollardan uyuşturucu madde ithal etme ve gümrük kaçakçılığı yapma suçlarından verilen mahkûmiyet kararının ilgili gümrük mevzuatında öngörülen kaçak malları mülkiyetinde bulunduran kişinin gümrük kaçakçılığı suçundan sorumlu tutulacağı yönündeki karineye dayandırıldığı ileri sürülerek masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddia edilmiştir. AİHM yaptığı değerlendirmede, başvurunun savunma araçlarından tamamıyla mahrum bırakılmadığının ve aleyhine yüklenen karinenin aksi ispat edilemez türden olmadığını altını çizmiştir (*Pham Hoang/Fransa*, § 34). AİHM Fransız derece mahkemelerinin karar verirken maddi olayı dikkatli bir şekilde değerlendirdiklerini, dava dosyasında bulunan delilleri temel alarak mahkûmiyet kararı verdiklerini, ilgili mevzuatta yer alan karinelere otomatik bir şekilde dayanmaktan kaçındıklarını belirtmiş ve bu nedenle şikâyet konusu olayda masumiyet karinesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır (*Pham Hoang/Fransa*, § 36).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 17/5/2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

24. Başvurucular; anızı bizzat yakanların tespit edilemediğini, sadece mülk sahibi olduklarının tespit edilmesi üzerine haklarında idari para cezası işlemi uygulandığını, kendilerinin anızları yakmadığını, Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

25. İddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak Anayasa maddesi ile Anayasa'da yer alan özel güvence hükmü aşağıdadır:

i. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

ii. Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağılı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder

(Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının masumiyet karanesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir (*Onurhan Solmaz*, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18). Başvurucuların ihlal iddiasına konu olan masumiyet karanesi; Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü, Sözleşme'nin ise 6. maddesinin (2) numaralı fıkralarında düzenlenmektedir.

28. Diğer taraftan Sözleşme'nin 6. maddesinde, adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyumsuzlukların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular, Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (*Onurhan Solmaz*, §§ 23, 24). Anayasa Mahkemesi, daha önce kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlara ilişkin uyumsuzlukların da *suç isnadına ilişkin uyumsuzluklar* kapsamında Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı içinde yer aldığına karar vermiştir (*Remzi Durmaz*, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 26).

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan masumiyet karanesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

30. Masumiyet karanesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.*" şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde ise herkesin iddia ve savunma ile *adil yargılanma* hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Anılan maddeye *adil yargılanma* ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç isnat edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karanesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağına dair Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir (*Adem Hüseyinoğlu*, B. No: 2014/3954, 15/2/2017, § 33).

31. Masumiyet karanesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum

sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti *asil* olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (*Kürşat Eysel*, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

32. Sanık masumiyet karinesi gereği suçsuz sayıldığı için yargılama yapılmakta ve maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılmaktadır. Maddi gerçeğe ulaşmak için suç isnadı altında olan kişiden masum olduğunu ispat etmesi istenemez. Çünkü suç isnadı altında da olsa kişi, hükmen sabit oluncaya kadar suçsuz kabul edilmektedir (*Adem Hüseyinoğlu*, § 35).

33. Masumiyet karinesi kapsamında yer alan ve iddia edenin iddiasını ispatla yükümlü olması kuralı, Anayasa'nın 38. maddesinin gerekçesinde de açıkça ifade edilmiştir. Bununla birlikte genel anlamda suçun kanıtlanması yükümlülüğü iddia edende kaldığı sürece savunmasını oluşturmak için ispat yükünü sanığa devreden kurallar ile hukuki veya fiilî varsayımlar olduğu durumlarda ispat yükünün yer değiştirmesi masumiyet karinesine aykırılık taşımaz (AYM, E.2013/38, K.2014/58, 27/3/2014). Ancak suç isnadını içeren karinenin aksinin başvuru tarafından yargılama sırasında ispat edilebilmesinin mümkün olması, hâkimin de bu yönde ileri sürülen iddiaları inceleyip kararını buna göre verebilmesi, bir başka ifadeyle karinelerin kişiyi otomatik olarak *suçlu* hâline getirmemesi gerekir. Karineler, masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmamalı ve suç isnadı altındaki kişi savunma imkânlarından yararlandırılmalıdır (*Adem Hüseyinoğlu*, § 36).

34. Bununla birlikte somut olayın özel koşullarında kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlarda -adli suç ve cezalara nazaran- sorumluluk karinelerine ilişkin standartların daha esnek yorumlanması mümkündür. Ancak bu durumda dahi ispat bakımından kullanılan karinelerin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Başvuruya konu olaydaki kabahatin oluşması için tarım arazilerinde anız yakılması gerekir (bkz. §§ 16, 17). Somut olayda Mahkeme, başvuru sahiplerinin anız yakılan tarım arazilerinin maliki olmalarını idari para cezası yaptırımı uygulanması için yeterli görmüştür. Diğer bir ifadeyle salt belli bir statüde (mülkiyet hakkı sahibi) olma, idari para cezası yaptırımı uygulanmasına gerekçe yapılmıştır. Başvuru sahipleri de çok sayıda tarım arazisinin yan yana bulunduğu dikkat çekerek herhangi bir arazide başlayan yangının rüzgârın etkisiyle diğer arazilere sıçradığını, kendi arazilerindeki yangının da bu şekilde meydana gelmiş olabileceğini ileri sürmüşlerdir.

36. Tarım arazilerinde yapılan incelemede, anızı yakan kişiye ait herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Mahkeme, anız yakıldığı tespit edilen arazilerin malikleri olan başvuru sahipleri tarafından taşınmazlarında anız yakıldığı yönünde herhangi bir ihbar veya suç duyurusunda bulunulmadığını dikkate alarak anız yakma eylemlerinin mülk sahiplerince gerçekleştirildiğine dair fiilî karineden yararlanmıştır. Diğer bir ifadeyle

ispat yükü iddia edende kalmamış, başvurucuya devredilmiştir. Anılan karineyle suç isnadı altındaki başvurucular, otomatik olarak suçlu konumuna düşürülmüştür.

37. Mahkemenin mevcut düzenlemenin kapsamını objektif sorumluluk esaslarına göre genişleterek (varsayımlardan hareket ederek) başvuruların reddine karar verdiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle somut olgular yerine aksi ispat edilemeyecek fiili karineden yararlanılarak eylemler ile başvurucular arasında bağ kurulmuş ve kabahatin işlendiğine karar verilmiştir. Başvurucuların kendilerini savunma bakımından idare ile aralarında önemli bir dezavantaj oluştuğu ve böylelikle ispat bakımından kullanılan karinenin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaştığı anlaşılmıştır. Başvuruculara savunma imkânı tanınmış olması da masumiyet karinesinin ihlalini telafi etmemiştir.

38. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

3. 6216 sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

39. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...”

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

40. Başvurucular, Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğine karar verilmesini talep etmişlerdir.

41. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı ve 38. maddesinin (4) numaralı fıkralarında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

42. Masumiyet karinesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan ihlal kararının bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Batman İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

43. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 226,90 TL harç ve 1.980 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.206,90 TL yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin dördüncü fıkralarında güvence altına alınan masumiyet karinesinin İHLAL EDİLDİĞİNE Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin masumiyet karinesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Batman İdare Mahkemesine (E.2013/3768, E.2013/3767 ve E.2013/3766) GÖNDERİLMESİNE,

D. 226,90 TL harç ve 1.980 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.206,90 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/5/2018 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Burhan ÜSTÜN

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Başvuru Numarası : 2015/19616

Karar Tarihi : 17/5/2018

KARŞIOY YAZISI

1. Başvuru konusu olayda, başvuru sahiplerinin maliki oldukları tarım arazisinde anız yakılmasından dolayı malikler adına kesilen idari para cezasının, anızı bizzat yakan kişi veya kişiler yerine maliklere ödetilmesinin masumiyet karinesini ihlal ettiği öne sürülmüş; Anayasa mahkemesi Genel Kurul çoğunluğunca başvuru sahiplerinin talebi doğrultusunda, Anayasanın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin dördüncü fıkralarında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir. Karara aşağıdaki nedenlerle katılmamaktayım:

Masumiyet Karinesi ile İdari Yaptırımlar Arasındaki İlişki:

2. Çoğunluk kararı esas itibarıyla, kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlara ilişkin uyuşmazlıkların da “suç isnadına ilişkin uyuşmazlıklar” kapsamında Anayasa’nın 36. ve Sözleşme’nin 6. maddesinin koruma alanı içinde yer aldığına dair daha önce verilmiş İkinci Bölüm kararına dayanmaktadır (*Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718*).

3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin 1. numaralı fıkrasında herkesin, *davasının medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esasını konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahip olduğu, kararın aleni olarak verileceği* belirtilmiştir; iki numaralı fıkrasında *bir suç ile itham edilen herkesin, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılacağı* güvence altına alınmıştır.

Maddenin 3. numaralı fıkrasında ise *bir suç ile itham edilen herkesin, aşağıdaki asgari haklara sahip olduğu* belirtilmiştir:

a) *Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;*

b) *Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;*

c) *Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;*

d) *İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;*

e) *Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.*

4. Sözleşmede 6. madde altında düzenlenen masumiyet karinesi Anayasada 15. ve 38. maddelerde yer almaktadır. Anayasa’nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında “suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz” ve 38. maddesinin dördüncü fıkrasında “Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu

sayılamaz.” şeklinde ifade edilen masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin, adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılacağını güvence altına alan temel haklardandır. Masumiyet karinesi uyarınca, bir kişinin suçlu olarak nitelendirilebilmesi ve hakkında ceza hukukunun alanına giren yaptırımların uygulanabilmesi, kesin hükümle mahkûm olmasına bağlıdır.

5. Öte yandan; başvuru konusu anız yakma eyleminin ceza hukuku anlamında bir suç, yapılan yargısal incelemenin de bir ceza yargılaması olmadığı, masumiyet karinesine aykırılığı öne sürülen haksız eylemin 2872 sayılı Çevre Kanununun 20. maddesine göre idari ceza gerektiren bir kabahat olduğunda şüphe bulunmamaktadır.

6. İdari yaptırımlar Anayasa Mahkemesi kararlarında şu şekilde tanımlanmıştır:

“Öğretide de kabul edildiği gibi, idarenin bir yargı kararına gerek olmaksızın yasaların açıkça verdiği yetkiye dayanarak İdare Hukukuna özgü yöntemlerle, doğrudan doğruya bir işlemi ile uyguladığı yaptırımlarla, verdiği cezalara idari yaptırım denilmektedir”

İdari cezalar, sonuçları itibarıyla “suç” ve “ceza mahkumiyeti” niteliğinde olmadığı gibi, idari bir cezadan dolayı kişiye toplum nazarında da “sabıkalı” gözüyle bakılmaz.

Anayasa Mahkemesi kararlarına göre yasa koyucu, Anayasanın ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla idari yaptırımları düzenleyebilir. Hangi hukuka aykırılıkların suç, hangilerinin idari yaptırım gerektiren kabahat olarak düzenlenecekleri, yasa koyucunun takdir alanı içerisindedir. Kuşkusuz, hukuk devletinin bir gereği olan “ölçülülük” ilkesini açıkça ihlal eden durumlarda, Anayasa Mahkemesinin denetimi söz konusu olabilecektir.

7. Hukukumuzda da çağdaş hukuk anlayışına uygun olarak, 30.3.2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu ile suç ve kabahat arasında açık bir ayırım yapılmış, Kanunun 1. maddesine göre *“toplum düzenini, genel ahlakı, genel sağlığı, çevreyi ve ekonomik düzeni korumak amacıyla”* kabahat teşkil eden haksızlıklar düzenlenerek, Kanun’un ikinci bölümünde kabahatten dolayı sorumluluğun esasları belirtilmiştir. Bu kapsamda, kabahatin icrai veya ihmali davranışla, hem kasıt hem de taksirle işlenebileceği, kanunda açık hüküm bulunmadıkça teşebbüsten ceza verilemeyeceği kabul edilmiştir.

8. Ceza ve ceza usul hukukundan farklı müesseseler olan kabahatler ve bunlara ilişkin idari cezaların temel haklar bakımından örtüştüğü ilke ve esaslar bulunmakla birlikte, aralarında bir ayniyet olmadığı ve ceza hukukunun bazı ilke ve güvencelerinin idari cezalarda çoğu kez uygulama olanağı bulunmayacağı açıktır. Örneğin, ceza yargılamasının evrensel ilkelerinden biri olan *“vicalilik”* ilkesinin, idari yaptırım gerektiren eylemlerin yargısal denetiminde uygulanma yeri yoktur. Aynı şekilde, iddiadan derhal ve anladığı bir dilde haberdar olmak, tanık dinletme ve sorgulama, zorunlu müdafilik ve tercüman kullanmak gibi güvencelerin, idari cezaların yargısal denetiminde de bir zorunluluk olarak algılanmasının *“absürdite”* sınırlarını zorlayacağı izahtan varestedir. Nitekim, AİHM’nin bugüne kadarki hiçbir kararında da, Sözleşmenin 6. maddesinin idari uyuşmazlıklara aynen uygulanacağı yolunda bir husus yer almamıştır.

9. Bu nedenlerle adil yargılanma hakkının kimi unsurları gibi masumiyet karinesinin de idari cezalara ancak uygun düştüğü biçimde ve yerlerde (*mutatis mutandis*) tatbik edilebileceği, toplum düzeni ve kamu menfaatlerinin korunması bakımından zorunlu olan idari yaptırımlarda kanuni ve fiili karinelerin geçerliliğini ortadan kaldıracak şekilde mutlak bir masumiyet karinesi kabulünün, pek çok idari cezayı uygulanamaz hale getireceği açıktır. Kabahatler sisteminin içeriğini boşaltacak, kabahat eylemini gerçekleştirenin suçüstü yakalanmadığı hiçbir durumda ceza verilemeyecek şekilde anlaşılan ve uygulanan bir masumiyet karinesinin, gerçek anlam ve önemini yitireceği de hatırdan tutulmalıdır.

Anayasa Mahkemesi ve AİHM Kararlarında Kanuni Karinelerin Kabul Şekli:

10. Masumiyet karinesi kapsamında yer alan, iddia edenin iddiasını ispatla yükümlü olması kuralı Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasının bireylere sağladığı anayasal bir güvencedir. Bununla birlikte kanunlar, bazı fiili durumların varlığını suçun maddi unsurunun gerçekleşmiş olması bakımından karine olarak kabul edebilmektedir. Genel anlamda suçun kanıtlanması yükümlülüğü iddia edende kaldığı sürece, savunmasını oluşturmak için ispat yükünü sanığa devreden kurallar ile hukuki veya fiili varsayımlar olduğu durumlarda ispat yükünün yer değiştirmesi, masumiyet karinesine aykırılık taşımaz (Anayasa Mahkemesinin E:2013/38, K:2014/58 sayılı kararı).

11. Başvuru konusu olaydakine benzer bir duruma ilişkin Orman Kanunu'nun bir maddesiyle ilgili iptal davasında Anayasa Mahkemesi şunları belirtmiştir (E:2013/38, K:2014/58):

“İtiraz konusu kuralda öngörülen orman suç tutanaklarının aksi sabit oluncaya kadar geçerli olduğuna ilişkin hüküm de, aksi ispat edilebilen kanuni bir karinedir. Nitekim, hem itiraz konusu kuralda “...hilafı ispat olununcaya kadar muteber...” ibaresiyle hem de sonraki fıkrada “Zabıt varakasının hilafına iddia halinde, maznun, mahkemeye bu iddiası hakkında kanaat verecek deliller gösterir ve mahkeme bu müdafaayı tamike şayan görürse delillerini istima ve tetkik eder. Neticede maznunun iddiasını haklı gösterecek bazı sebepler karşısında kahrırsa ancak o takdirde, zabıt varakasını imza etmiş olan memurları çağırıp dinledikten ve başka deliller varsa inceledikten sonra hasıl edeceği kanaate göre davayı intaceder.” hükmüne yer verilmek suretiyle, sanıkların orman muhafaza memurlarınca tutulacak tutanağın aksini yargılama sırasında gösterecekleri deliller çerçevesinde ispat etme hakkına sahip oldukları ifade edilmiştir.

Dolayısıyla, suç isnadını içeren tutanağın aksinin sanık tarafından yargılama sırasında her türlü delille ispat edilebilmesinin mümkün olması, hâkimin de bu yönde ileri sürülen iddiaları inceleyip kararını buna göre vermesi, bir başka ifadeyle suç tutanağının kişiyi yargılama yapmaksızın otomatik olarak suçlu hâline getirmede dikkate alındığında, itiraz konusu kuralın, adil yargılanma hakkına ve bu hak kapsamında yer alan masumiyet ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.”

12. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de birçok kararında ispat külfetini tersine çeviren hukuki veya fiili karinelerin varlığının masumiyet ilkesinin bertaraf

edilmesi anlamına gelmediğini, sanıkların savunma hakkının kısıtlanmaması, sanığa karineleri çürütme olanağının tanınması ve hâkimin sanığı şüpheden yararlandırmak konusundaki mutlak takdir hakkının bulunması durumunda, masumiyet ilkesinin ihlal edilmiş olmayacağını kabul etmekte ve kanun koyucuların bu tür hükümler ihdas etmesini suçsuzluk karinesine aykırı bulmamaktadır (Pham Hoang/Fransa, B. No: 13191/87, § 33, 36).

13. Yukarıdaki hususlara ilaveten tekrar belirtmek gerekir ki, AİHM'nin, masumiyet karinesinin idari yaptırımlara uygulanması konusunda doğrudan bir içtihadı bulunmadığı gibi, Anayasa Mahkemesinin de *Remzi Durmaz* kararı dışında bir emsal kararı yoktur. Bu kez somut başvuru üzerine verilen karara adı geçen karar emsal gösterilmekte ise de mezkur kararın 26. paragrafındaki "*Sözleşmenin 6. maddesindeki 'cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından davasının ... görülmesini istemek hakkına sahiptir'*" ifadesi çerçevesinde kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlara ilişkin uyumsuzlukların da Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır" şeklindeki ifadelerin, Sözleşmenin 6. maddesinin, idari yaptırımlarla ilgili bir başvuruya ceza hukukundaki anlamıyla aynen aktarılacağı şeklinde anlaşılacağı açıktır.

14. Kaldı ki, başvuru konusu olayda kanuni karinenin aksini ispat imkanının bulunması nedeniyle, herhangi bir ihlalin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Başvurucuya Verilen İdari Cezanın Başvurucu Yönünden Telafisi Yollarının Mevcut Oluşu:

15. Somut başvuruda olduğu gibi, idari ceza gerektiren eylemi yapanın kim olduğunun saptanamaması nedeniyle cezanın karine olarak sorumlu tutulan kişiye verilmesinin, hakkaniyete uygun olup olmadığı tartışılabilir. Ancak, derece mahkemesinin de gerekçesinde belirttiği gibi, anız yakma eyleminin yaptırımsız kalmaması için kanuni karine gereği anızı malikin yaktığı kabul edildiğinde dahi, kusuru olmayan malikin mağduriyetini giderecek hukuki yolları bulunmaktadır. Böyle bir durumda kabahati oluşturan haksız eylem sonucu ceza ödemek zorunda kalan malik, hukuka aykırı bir eylemle kendisine zarar veren anız yakana karşı Borçlar Kanunu'nun haksız fiile ilişkin hükümlerine dayanarak dava açarak, ödediği ceza miktarınca, uğradığı zararın tazminini talep edebilecektir. Anızı, malikin haberi olmadan, hatta aksi yöndeki uyarı veya talimatına rağmen, kiracısı, ortağı veya işçisi yakmış olabilir. Böyle bir durumda malik, ödemek zorunda kaldığı cezadan dolayı zararını genel hükümlere göre sözleşmeye aykırı davranışından dolayı, eylemi gerçekleştirenlerden isteyebilir. Kaldı ki anızın, daha önce yakılan komşu veya mücavir bir araziden yayılmak suretiyle ortaya çıkmış olması da muhtemeldir. Bunu kanıtlayan malik anız yakma eyleminden sorumlu tutulamayacaktır.

16. Dolayısıyla, toplumsal bir zorunluluk nedeniyle ve mülkiyet hakkının yüklediği sorumluluk kapsamındaki "*toplum yararına aykırı kullanmama*" yükümlülüğünün beraberinde getirdiği objektif sorumluluk da gözetilerek anız yakılan yerin malikine idari ceza uygulanmasının, taşınmazın maliki olan kişiye ölçsüzce yüklenmiş bir külfet olmadığı açıktır.

17. Sonuç olarak, olayda masumiyet karinesinin uygulanma kabiliyeti bulunmayışı, kanuni karinenin aksini kanıtlama olanağının mevcut olması, başvuruçunun cezaya yol açan gerçek faillere rücu imkanının bulunması nedeniyle, ihlal yönündeki çoğunluk görüşüne katılmamaktadır.